

MOZAIK
KERETTANTERVRENDSZER
AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMÁRA
NAT 2003

VIZUÁLIS KULTÚRA
5-8. évfolyam

Készítette:
Tóth Péter

A kerettantervrendszert szerkesztette és megjelentette:
MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2004

TARTALOM

RAJZ TANTÁRGYI TANTERV-JAVASLAT	3
Célok és feladatok	3
Fejlesztési követelmények	3
5. évfolyam	4
Belépő tevékenységformák	4
1. Vizuális problémafelvetés	4
2. Természetszemlélet	5
3. Alkotómunka, kifejezés	5
4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	6
Követelmények: (5-8. évfolyamban azonos)	6
Tudásszint az 5. évfolyam végén	6
6. évfolyam	7
Belépő tevékenységformák	7
1. Vizuális problémafelvetés	7
2. Természetszemlélet	7
3. Alkotómunka, kifejezés	8
4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	8
Tudásszint a 6. évfolyam végén	9
7. évfolyam	9
Belépő tevékenységformák	10
1. Vizuális problémafelvetés	10
2. Természetszemlélet	10
3. Alkotómunka, kifejezés	11
4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	11
Tudásszint a 7. évfolyam végén	12
8. évfolyam	12
Belépő tevékenységformák	12
1. Vizuális problémafelvetés	13
2. Természetszemlélet	13
3. Alkotómunka, kifejezés	14
4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	14
Tudásszint a 8. évfolyam végén	15
Az értékelésről	15

RAJZ TANTÁRGYI TANTERV-JAVASLAT

Célok és feladatok

A rajz tantárgy legfontosabb célja a tanulók látáskultúrájának fejlesztése. Ki kell alakítani a gyermekben egy tudatos szemléletmódot. Ennek segítségével képessé kell válnia az őt körülvevő világ vizuális információáradatának feldolgozására. A rengeteg külső ingert tudnia kell felfogni, értékelni, rangsorolni. A környezetét egyre kritikusabban vizsgáló kiskamasz rendkívül fogékony a látható világ jelenségeire. Ezt kell nekünk, rajztanároknak kihasználnunk a feladatok életszerű, könnyen érthető megválasztásával. Ez az egyik legfontosabb tantárgyi motiváció. Fontos eszköz abban, hogy a gyermek szívesen és lelkesen vegyen részt óráinkon. Ébren kell tartanunk az érdeklődését a világ sokszínűsége, értékei iránt. Képessé kell tenni a gyermeket a természet szépségének felismerésére, visszatükrözésére.

A saját képességeivel párhuzamosan az alapvető vizuális jelekkel, eszközökkel és technikákkal is meg kell ismertetnünk a gyermeket. Így képessé válik az önálló megismerésre, befogadásra és alkotómunkára. Az alkotómunkában lehetőséget kell adnunk arra, hogy a neki megfelelő eszközökkel tudja magát tudatosan kifejezni. A tanuló kreativitását elősegítik az egyéni élményeken alapuló feladatok. Ilyenek például a családi események, iskolai rendezvények, sportesemények rajzi megfogalmazásai. Saját élményeinek vizuális formába öntésekor újra átélheti és értékelheti a megtörtént eseményeket. Törekedni kell arra, hogy a gyermek saját ötleteit megvalósíthassa a tanórákon. Az átlagosnál tehetségesebb tanulóknak differenciált feladatokkal kell biztosítanunk az előrehaladásukat. Ezek a feladatok összetettebb, nehezebb megoldási módokat kínálnak az arra képes alkotóknak.

A művészettörténeti ismereteket konkrét feladatokkal kell kapcsolnunk a társművészetekhez. A történelem a magyar irodalom és az ének-zene tantárgyakkal együtt haladva, közösen kell felébreszteni a gyermekekben az egyetemes kultúrkincs iránti érdeklődést. Hazánk jelentősebb alkotásain keresztül realisabb képet alakít ki szűkebb és tágabb környezetének viszonyáról. Az egyetemes, a nemzeti és a népi kultúra megismerésével egyre bővül, és színesedik a világról alkotott képe. Mindezek ismeretében egy környezetre igényes, annak értékeiért felelősséget érző magatartás kialakítása a célunk.

Fejlesztési követelmények

Oktató-nevelő munkánk során tapasztalhatjuk, hogy a tanulók különböző szinten képesek elsajátítani az új ismereteket. Ennek okai leginkább az egyéni fejlettségük különbségeiben és az adottságaik közti eltérésekben rejtőznek. Figyelembe kell vennünk az életkori sajátosságokat, hiszen a különböző korosztályoktól más-más színvonalú teljesítményt lehet és kell elvárunk. A tanítási órákon mindezek tudatában kell fejlesztenünk a gyermekek képességeit. A befogadó és megismerőképesség mellett alapkövetelmény az alkotóképességek kibontakoztatása. A képességfejlesztés eredményességét nehéz rövid távon lemérni. Ezért célszerű hosszabb távon egy-egy (hasonló jellegű) visszatérő feladattal ellenőrizni munkánk hatékonyságát.

A befogadás és megismerés képessége alapvető fontosságú, hiszen ez a korosztály rendkívül fogékony a vizuális ingerekre. A modern technika elterjedésével a mai tizenévesekre amúgy is hatalmas információhalmaz zúdul nap mint nap. Az audiovizuális és a számítástechnikai eszközök hatékonyabb és gyorsabb megismerést eredményeznek. Ezeket a tkp. virtuális ismereteket kell a bevált (hagyományos) technikai repertoárunkkal kombinálnunk. A gyermek figyelmét tudatosan irányítanunk kell a konkrét feladatokkal. Pontosan megfogalmazott, egyértelmű gyakorlatokkal jól alakíthatók, fejleszthetők a képességek. Ilyen feladatok például a közvetlen természetmegfigyelések, a beállítások utáni tanulmányrajzok. A modelleket nem elég síkban ábrázolni, plasztikai megoldásokra is szükség van. Nagyon fontos, hogy a gyermek kézbe vehesse, megtapogathassa az ábrázolt tárgyakat. A többféle érzékszervvel biztosabb, sokoldalúbb tudás birtokába juthat. A művészettörténeti tanulmányokhoz kapcsolódó feladatok a vizuális memóriát és az önálló ítéletalkotást segítik elő. Az egyes korszakok, stílusok alkotásainak elemzésével tovább bővül a gyermek szókinccse, kifejezőkészsége. Jellemzően egyre bátrabban és realisabban képes értékelni egyes esztétikai produktumokat. Ezt elősegítendő, az alkotó jellegű órák végén mindig hagyjunk időt a közös értékelésre. A gyermekek az elkészült munkák szóbeli, közösség előtti értékelését általában szívesen végzik. Nem a rajztartó mappának, vagy a tanárnak „termelünk” ugyanis, hanem magunk és egymás öröme. Közösségnevelő hatása elvitathatatlan a módszernek. Gyűjtőmunkákkal is sokat tehetünk a tanulók szélesebb látókörének kialakításáért. A környezetre nyitott, annak értékeire fogékony gyermek toleranciája és beleérző képessége is nagyobb, mint társaié. Közös programokkal, kiállítások

látogatásával, sőt saját csoportos kiállítás szervezésével is remek csapatot hozhatunk létre. A közösségen belül az egyén könnyebben megtalálja helyét a társak kritikáinak segítségével.

Az alkotóképességek fejlesztésénél kihasználhatjuk a korosztály fogékonyságát, érdeklődését az új technikák és tevékenységformák iránt. Egy látványosabb megoldás, vagy szokatlan nézőpont könnyen „beindítja” a gyermek fantáziáját. A színek, formák, a részletek aprólékos megfigyelése mellett a korosztályra jellemző egyfajta globális szemlélet. Ez azt jelenti, hogy a szerteágazó, bonyolultabb formákat gyakran tömöríti nagyvonalúan. Jól kihasználhatjuk ezt a redukciós feladatoknál. A gyermek lényeglátása határozottabb ugyanis a felnőttek sémákra épülő gondolkodásmódjánál. Sokkal nagyobb kreativitás jellemző rájuk, előszeretettel nyúlnak egyszerre több anyaghoz is, bátran keverve a technikákat. Ezért kell minél többféle módszert és eszközt adni a kezükbe. A látható világ tükrözése mellett fontosak az elsősorban a fantáziát igénybe vevő feladatok. Ezekben a gyermek rengeteg kötöttségtől mentesül, szabadabban alkothat. A reprodukív és a produktív jellegű munkáknak megfelelő részarányban kell jelen lenni pedagógiai programunkban.

A tantárgy jellegéből adódóan az egyes *tevékenységi formák* az egész iskolaszakaszt átívelik, a fő különbség a megoldásban, a műveleti szintek fejlettségében mutatkozik. Célszerű bizonyos kulcsfeladatokat egy-egy tanév, sőt az egész négyéves periódus folyamán bizonyos változtatásokkal néha megismételteni. Ezekkel a munkákkal hosszabb távon lemérhető a képességek tényleges fejlődése a tanulónál. A *helyi tanterv* felépítésénél érdemes először ezeket a kulcsfeladatokat eldönteni, és ezekre, valamint az évfolyamokra előre meghatározott művészettörténeti témakörökre felfűzni a konkrét tananyagot.

5. évfolyam

Időkeret: 55 óra/év (1,5 óra/hét)

Fejezetek	Az egyes fejezetek óraszám
I. Vizuális problémafelvetés	10
II. Természetszemlélet	15
III. Alkotómunka, kifejezés	20
IV. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	10

Belépő tevékenységformák

- Közvetlen megfigyelések természeti formák modellálása alapján.
- Térbeli és színbeli megfigyelések, a látvány értelmezése, vizuális jelekké alakítása.
- Az ábrázolási konvenciók alapjainak megismerése.
- Ritmusgyakorlatok és felületképzés grafikai elemekkel.
- Forma és funkció összefüggésének felismerése az ember alkotta tárgyakon.
- Lényegkiemelés, kompozíciós alapelvek megértése, elsajátítása.
- A művészeti ágak megismerése, műalkotások elemzése az adott művészettörténeti korszakokban.

1. Vizuális problémafelvetés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A legegyszerűbb vizuális jelek.	A pont, a vonal és a folt kifejezési lehetőségei. Egyszerű vonalas kompozíciók készítése. (vizuális megismerőképesség)
A kompozíciók fajtái.	Statikus és dinamikus kompozíciók készítése a megismert vizuális jelekből. A kompozíciós hangsúlyozás eszközei. (észlelési-érzékelési fogékonyság, egyensúlyérzék)
A megjelenítés, átírás, redukció alapjai.	A vázolás, egyszerűsítés összefüggései. (alkotóképességek)
A formák fajtái, jellemzői.	A formakarakter, részforma, befoglaló forma alapfogalmak megismerése, tudatos alkalmazása. (befogadóképesség, formaérzék)

Követelmények:

- Ismerje a legalapvetőbb vizuális jeleket.
- Ismerje és tudja alkalmazni őket a különböző anyagok, formák ábrázolásakor.
- Ismerje meg a síkszerű ábrázolás alaptörvényeit, jellemzőit.
- Tudjon vetületi ábrát készíteni hasábszerű (geometrikus) formákról.
- Tudatos kompozíciók készítése mesterséges formákból.

2. Természetszemlélet

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A természeti forma.	Szimmetria és aszimmetria a természeti formákon. Tanulmányrajzok készítése termésekről, gyümölcsökről. (megfigyelőképesség, alkotóképességek)
Sík és tér.	A síkszerűség és térbeliség összefüggése a természeti formákon. Természeti formák hosszmetzeti és keresztmetzeti rajzai. (megfigyelőképesség, vizuális memória)
A tónusok.	Természeti forma és a környezet viszonyának kifejezése tónusokkal. A fény-árnyékhatások, irányfény, szórtfény ábrázolása grafikai eszközökkel. (megismerőképesség, alkotóképességek)
A színek.	Alapvető színrendszerek megismerése. Egyszerűbb színkeverési feladatok. (érzékelési-észlelési fogékonyság, színérzék)

Követelmények:

- Egyszerű természeti formák vonalas és tónusos ábrázolása (monokróm).
- Egyszínű tónusos tanulmányok ceruzával, akvarellal és temperával.
- Ismerje a súrolófény és a szórt fény közti különbséget.
- Tudjon egyszerű kompozíciókat létrehozni természeti formákból.
- Tudjon kifejezni a grafika eszközeivel különböző faktúrákat.
- A forma és funkció kapcsolata, értelmező-magyarázórajzok készítése.
- Dombormű készítése apróbb formák lenyomataival.
- A 6-os színkör színeinek megfestése, ismerete.

3. Alkotómunka, kifejezés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Absztrakció és redukció.	A látható jelenségektől való elvonatkoztatás. A tárgyak és jelenségek leegyszerűsítése lényegkiemeléssel, a felesleges részletek elhagyásával. (formaérzék, ritmusérzék, vizuális fantázia)
A verbalitás és vizualitás kapcsolata. Az illusztrációk.	A megértett szöveg (pl. irodalmi alkotás) vizuális jelekkel történő megjelenítése. Lényegkiemelés, rangsorolás, ítéletalkotás. (vizuális memória, képzelet)
Ritmus és egyensúly.	Ismétlődés, szabályosság, ritmus és dinamika a síkszerű ábrázolásban. (ritmusérzék, arányérzék, szimmetriaérzék)
Alkalmazott grafika.	Betűtípusok szerkesztése. (eszközhasználat, precizitás)

Követelmények:

- A látott világ jelenségeinek grafikai elemekké alakítása.
- A természeti formák redukciója a legegyszerűbb, geometrikus alapformákra.
- Egy megtörtént esemény, vagy történet elbeszélése a festészet és a grafika eszközeivel.

- Sordíszek, vonalritmusok készítése alapvető vizuális jelek felhasználásával.
- Sablonkészítés.
- A lenyomatkészítés legegyszerűbb technikái (papírnymat, krumplinyomat, kézlenyomatok).
- Tudjon blokkbetűket szerkeszteni adott méretben.
- Szerkesztőeszközök (körző, vonalzó) szakszerű használata.

4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az őskor művészete	A legkorábbi monumentális kőéptmények (Stonehenge, Avebury). A termékenységszobrok (Willendorfi Vénusz). A vadásmágia és a barlangfestmények (Altamira, Lascaux). A legegyszerűbb használati eszközök (pattintott kőeszközök, agyagedények).
Az ókori potamikus kultúrák	Az egyiptomi sír- és templomépítészet (masztaba, Gizai piramisok, Karnaki templom). Az egyiptomi szobrászat (Rahotep és Nofret, Írnok, Nofertiti portréi). Az egyiptomi festészet (Halastó, Mocsári vadászat). Mezopotámia építésze (Úr-Zikkurat, Babilon-Istár-kapu). Mezopotámia szobrászata, iparművészete (Asszír kapuőrzők, Bikafejes hárfá-Ur).
Az ókori görög művészet	A görög templomépítészet és az oszloprendek (Athén-Akropolisz). A görög szobrászat (Polükleitosz: Lándzsavívő, Pheidiasz: Lovasok a Parthenon frízéről, Mürón: Diszkoszvető). Laokoon-csoport, Szamothrakéi Niké). A görög vázafestészet (geometrikus, fekete alakos, vörös alakos vázák).
Az ókori római művészet	A római építészet (Róma-Pantheon, Colosseum, vízvezetékek). A római szobrászat (Brutus portréja, Marcus Aurelius lovasszobra). A római falfestészet (Pompei-Misztérium villa freskói).
A magyar népviseletek	Népművészeti tájegységeink legjellemzőbb ruhadarabjai.

Követelmények: (5-8. évfolyamban azonos)

- Ismerje fel a tanult művészeti alkotásokat.
- Tudjon önállóan megnevezni példákat az egyes kultúrák alkotásaiból.
- Önálló műalkotás-elemzés (kor, méret, szerkezet, anyagok, kompozíció, összhatás).

Tudásszint az 5. évfolyam végén

A tanuló képes megkülönböztetni a vizuális művészeti ágakat, műfajokat. Ismeri az alapvető vizuális jeleket. Önállóan képes grafikus eszközökkel vonalas kompozíciók létrehozására. Képes saját élményeinek, gondolatainak, érzéseinek megfogalmazására a megismert képzőművészeti technikák segítségével. Egyszerűbb tárgyakat képes emlékezetből is megjeleníteni, lerajzolni. Meg tudja szerkeszteni a legegyszerűbb geometrikus formák vetületi ábráit. Képes kiválasztani az adott témának, feladatnak legmegfelelőbb vizuális eszközöket. Ismeri a tanult művészeti korok jellemzőit. Tud példákat megnevezni és alapszinten elemezni az őskor és az ókor építészetéből, szobrászatából és festészetéből.

6. évfolyam

Időkeret: 55 óra/év (1,5 óra/hét)

Fejezetek	Az egyes fejezetek óraszám
I. Vizuális problémafelvetés	8
II. Természetszemlélet	15
III. Alkotómunka, kifejezés	20
IV. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	12

Belépő tevékenységformák

- A kompozíciós készség magasabb szintű megnyilvánulása, tudatosabb elrendezésre törekvés a kifejezésben.
- A természeti megfigyelések célirányosabb értelmezése, konkretizálása.
- Önállóság, egyénibb megoldásokra törekvés az élmények képi megfogalmazásában.
- A színérzékeléshez, szintani alapismeretekhez kapcsolódó gyakorlatok.
- A vetületi és az axonometrikus ábrázolás megértése, alkalmazása.
- A nézőpont tudatos változtatása az alkotómunkában.
- Síkbeli és térbeli formaelemzések, ritmusgyakorlatok.
- Konkrét használati tárgy megtervezése, modellezése.
- Vizuális információk önálló gyűjtése, rendezése.
- Műalkotások összehasonlító elemzése adott szempontok segítségével.

1. Vizuális problémafelvetés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A térépítés, téráthidalások összefüggései.	A külső megjelenés és a belső szerkezet. A téráthidalások, donga- és keresztboltozatok. (befogadóképesség, formaérzék)
A nézőpont szerepe.	A térmélység, tér és forma kapcsolata. A vetületi és az axonometrikus ábrázolás. (vizuális memória, térlátás)
A színek térhatása.	A színperspektíva alapvető szabályszerűségei. A hideg-meleg színek érzelmi hatásai. (alkotóképességek)

Követelmények:

- Ismerje a dongaboltozatot, a keresztboltozatot és a csúcsíves keresztboltozatot.
- Tudjon gyurmából (papírból) makettet készíteni a tanult boltozatokról.
- Egyszerű mértani testek (hasáb, henger, gúla, kúp) ábrázolása a megismert ábrázolási rendszerekben.
- Képes legyen egyszerű rekonstrukciós feladatok megoldására.
- Ismerje és tudatosan alkalmazza kompozícióiban a színek hangulati hatásait.

2. Természetszemlélet

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Összetett természeti formák.	A természeti és a mesterséges formák kapcsolata. Kompozíciók összetett formákból. Formaredukciók, konstruálás a redukált formákból. (absztraháció, forma- és arányérzék)
A tárgyalakítás.	A komponálás, tömegalakítás problematikája. A festészeti és a szobrászati alkotás nyelvezete. Forma és funkció, a célszerűség. Használati tárgyak tervezése. (kreativitás, manipuláció)

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Színérzékelés, színlátás.	A színek megjelenése a belső és a külső térben. Dikróom harmóniák festése alapszínekkel. Telített és derített színek előállítása. (érzékelési-észlelési fogékonyság, színérzék).

Követelmények:

- Legyen képes összetett természeti formákat átírni geometrikus testekké.
- Plasztikai feladatok: egyszerűbb tömegvázlatok szabályos formákból.
- Tudjon természeti formákból komponált beállításokat
 - monokróm festéssel reprodukálni,
 - megfesteni alapszínekkel.
- Működési rajzok készítése egyszerű használati tárgyról.
- Célszerű tárgyak tervezése saját mindennapos használatra.
- Egyszerűbb színharmóniák ismerete, létrehozása.
- A másodlagos színek kikeverése temperával, vízfestéssel.

3. Alkotómunka, kifejezés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Egyén és társadalom.	A gyermek életének eseményei. Az egyéni élmények megjelenítése a grafika és a festészet eszközeivel. (vizuális memória)
Állatok világa.	Valóságos és elképzelt élőlények. Háziállatok és vadon élő állatok testfelépítése, élőhelye, jellemző tulajdonságai. (megfigyelőképesség, fantázia, kreativitás)
Technikák.	Üvegablakok, mozaikképek létrehozása montázs technikával. Tépett, vágott, gyúrt, hajtogatott papírkonstrukciók. (forma- és arányérzék, manipulációs képesség)
Alkalmazott grafika.	A betűk formai tulajdonságai. Iniciálé és monogram tervezése. Meghívók- a szövegfolt és képi elem viszonya. (forma- és arányérzék, kompozíciós készség)

Követelmények:

- Képes legyen egy történetet néhány jellemző mozzanattal elmondani grafikus eszközzel (képregényes forma).
- Elképzelt és valóságos élőlények jellemzése a szobrászat eszközeivel (pl. vízköpő-figura).
- Színes alakzatok, síkidomok ritmikus kompozíciói különböző technikákkal.
- A montázs technika tudatos alkalmazása a figurális ábrázolásban.
- Tudjon iniciálét vagy díszes monogramot tervezni és kivitelezni színes eszközzel.
- Egyszerűbb alkalmi meghívó készítése (A/5 méretben) a grafika eszközeivel.

4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az ókeresztény művészet	Az ókeresztény bazilika jellemzői (San Apollinare in Classe) Az ókeresztény díszítőszobrászat remekei (Jó Pásztor-szobrok, szarkofágok) A katakomba- és mozaikfestészet (Róma – Sta Prudenziana-templom; Ravenna – Galla Placidia-mauzóleuma; Ravenna – Theodora-mozaik).

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Honfoglalás-kori művészetünk.	A magyar ötvösművészet kincsei. (Nagyszentmiklósi aranykincs, a galgóci és tiszabezdédi tarsolylemezek)
A román kor művészete.	A román kori templomépítészet (jáki templom, bélapátfalvi apátsági templom, pisai dóm épületegyüttese). A szobrászat és freskófestészet emlékei (Pécs-Sámson-dombormű, Barcelona-Apostolok csoportja, Bayeux-i kárpit). A magyar koronázási ékszerek.
A gótika.	A gótikus katedrálisok (Chartres, Amiens, Párizs, Köln). A gótika szobrászata (Budavári palota szobrai; Kolozsvári testvérek: Szt. György szobra; Szent László-herma A Lőcsei-oltár).
A reneszánsz művészet.	A trecento festészete (Szent Ferenc freskósorozat). A quattrocento (Santa Maria del Fiore templom, Pitti-palota. Donatello: Gattamelata, Mantegna: Pieta. Botticelli: Vénusz születése). A cinquecento (Michelangelo: Dávid, Sixtus-kápolna freskói. Leonardo: Az utolsó vacsora, Szent Anna harmadmagával, Mona Lisa; Raffaello: Athéni iskola). A németalföldi reneszánsz (Jan van Eyck: Arnolfini házaspár; Dürer: Az apokalipszis lovasai, Önarckép). A magyarországi reneszánsz (Bakócz-kápolna. M. S. mester: Mária és Erzsébet találkozása).

Tudásszint a 6. évfolyam végén

A tanuló az alapvető vizuális jelrendszert saját, egyéni formanyelvének kialakítására használja. Élményeit, gondolatait, érzéseit képes a látható jelenségek átírásával, leegyszerűsítésével megjeleníteni. Az alkotómunkák során egyre tudatosabban választja ki a megfelelő eszközöket, technikákat. Képes összetettebb természeti formákat látványyszerűen ábrázolni, átírni képi elemekké. Meg tudja szerkeszteni a hasábszerű testek axonometrikus képét. Ismeri és tudatosan alkalmazza a színperspektíva szabályait. Egyre tudatosabban többféle eszközzel is képes megoldani adott vizuális problémát. Képes magyarázórajzot készíteni egyszerűbb eszközökről, tárgyakról. Tisztában van a forma és funkció összefüggéseivel egy adott használati tárgy megtervezésekor. Alapszintű alkalmazott grafikai ismereteivel képes egyszerűbb betűkompozíciók létrehozására. Kézügyessége, szenzomotoros képességei harmonikusabbá válnak, finomodnak. Ismeri a középkori tanult művészeti korszakok, stílusok legjellemzőbb tulajdonságait. Tud koronként több alkotást felismerni és megnevezni. Képes a tanult művészettörténeti példákat elemezni. Összehasonlító elemzéseket végez előre megadott szempontok alapján.

7. évfolyam

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Fejezetek	Az egyes fejezetek óraszám
I. Vizuális problémafelvetés	7
II. Természetszemlélet	10
III. Alkotómunka, kifejezés	10
IV. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	10

Belépő tevékenységformák

- Egyéni képi jelrendszer erőteljesebb megjelenése az alkotómunkában.
- Művészi kifejezés, élmények vizualizálása a saját jelrendszer tudatos alkalmazásával.
- Analízis és szintézis a természeti és a mesterséges objektumok megismerésekor.
- Asszociációk és kötetlenebb megfogalmazás módok megismerése kifejezésben.
- Színrendszerezés.
- Rekonstrukciós feladatok megoldása.
- A perspektíva szabályai. Egy és két iránypontos perspektív képek megszerkesztése.
- A tanult művészeti alkotások ismerete, összehasonlító elemzése adott szempontok alapján.
- Művészeti vonatkozású információk gyűjtése környezetünkből.

1. Vizuális problémafelvetés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az ember térlátása.	A látszati távlatlan. Az ember szín- és térérzékelése, a látás fiziológiája. Az egy és a két iránypontos perspektíva. A rövidülés, torzulások. (térlátás)
A színszimbolika.	A színek mindennapi jelentése. A vizuális kommunikáció fogalma. A piktogramok. A színek, mint a vizuális kommunikáció eszközei. (érzékelési-észlelési fogékonyság)

Követelmények:

- Legyen tisztában az emberi látás alapvető mechanizmusaival.
- Ismerje az egy és a két iránypontos perspektíva elemeit.
- Tudjon egyszerűbb mértani alakzatokat perspektívában ábrázolni.
- Ismerje a rálátás, alálátás alapfogalmakat.
- Ismerje a vizuális kommunikáció fogalmát, főbb lehetőségeit.
- Egyszerűbb piktogramok tervezése grafikus eszközökkel (formaredukció).
- Ismerje a színek általános (mindennapi) jelentéstartalmát.
- Tudjon megnevezni vizuális kommunikációval kapcsolatos eszközöket.

2. Természetszemlélet

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az emberi test.	Az emberi test főbb arányai. A mozgásszervrendszer legfontosabb elemei és működésük. Egyszerűbb mozdulatok, mozgássorok ábrázolása. A test redukciója mértani elemekre. (megfigyelőképesség, forma-és arányérzék)
Térmélység, téri helyzetek.	Testcsoport téri helyzete, viszonylatai. A nézőpont és az irányfény szerepe az ábrázolásban. (érzékelési-észlelési fogékonyság)
Színárnyalatok.	A másodlagos és a harmadlagos színek világa. Színes csendéletek. Az ecsetkezelés. (megfigyelőképesség, érzékenység)

Követelmények:

- Ismerje az emberi test főbb arányait, jellemző befoglaló formáit.
- Ismerje a férfi a női és gyermeki test aránybeli, karakterbeli különbségeit.
- Tudjon vázolni egyszerűbb mozdulatokat.
- Tudjon leegyszerűsíteni mértani alakzatokra, síkidomokra.
- Fázisrajzok készítése redukált formák ismétlésével.

- Tudjon irányfényvel megvilágított testcsoportot látványszerűen, plasztikusan érzékeltetni grafikai eszközökkel.
- Ismerje és tudatosan alkalmazza kompozícióin a többféle nézőpont szerepét.
- Ismerje a másodlagos és harmadlagos színek fogalmát.
- Tudja előállítani ezeket a színeket, keveréssel (temperával).
- Ismerje és alkalmazza munkáin a tört színárnyalatokat mint a kifejezés eszközeit.
- Tudatosan alkalmazza az ecsetkezelést mint érzelmi, hangulati kifejezőeszközt.

3. Alkotómunka, kifejezés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Forma és funkció	Az építészet teherhordó elemeinek modellezése. A népi építészet formavilága. (manipulációs képesség, kreativitás, konstrukciós érzék)
Az ipari formatervezés	Működési rajzok egyszerű használati eszközökről. Célszerűség és esztétikum a népi iparművészetben. Használati tárgyak tervezése saját használatra. (kreativitás, problémamegoldó képesség)
Az emberi arc	Az emberi fej és arc ábrázolása, arányrendszerük. Karakterek. Jellemző formák redukálása. (megfigyelőképesség, absztrakció, kompozíciós készség)

Követelmények:

- Épületrészek papírmakettjeinek elkészítése egyszerű geometrikus formákból.
- Ismerje a népi építészet hagyományos formavilágát, főbb jellegzetességeit.
- Ismerje a népi kézművesség legjellemzőbb alkotásait.
- Önálló formaátírás, absztrahálás, redukció, formaanalízis.
- Praktikum és esztétikum felismerése a használati eszközökön.
- Egyszerű használati tárgyak tervezése és lehetőség szerinti kivitelezése
- Ismerje az emberi fej nagy arányait, a portrérajzolás szabályait.
- Képes legyen karikatúrák rajzolására a jellemző formák eltúlozásával.

4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A barokk.	A barokk építészet sajátosságai (II. Gesú-templom, Szent Péter-bazilika, Fertőd-Esterházy-kastély). A barokk szobrászat (Bernini: Dávid; Donner: Szent Márton és a koldus). A barokk festészet (Rembrandt: Éjjeli őrkjárt, Önarcképek; Rubens: Levétel a keresztről; Velazquez: Bréda átadása, Az udvarhölgyek; Mányoki: II. Rákóczi Ferenc portréja).
A klasszicizmus.	Építészet (Chalgrin: Arc de Triomphe, Pollack Magyar Nemzeti Múzeum Hild J.: Esztergomi Érseki Székesegyház). Szobrászat (Canova: Mária Krisztina főhercegnő síremléke; Ferenczy I: Pásztorlányka). Festészet (David: Horatiusok esküje; Barabás M.: Liszt Ferenc portréja).

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A romantika.	A szobrászat és a festészet legjellemzőbb példái (F. Rude: Marseillaise; Goya: 1808. május harmadika; Delacroix: Szabadság vezeti a népet).
A realizmus.	A festészet legjellemzőbb példái (Millet: Kalászszedők; Corot: Emlékezés; Courbet: A műte- rem; Daumier: A mosónő; Rjepin: Hajóvontatók).
Nemzeti művészetünk a 19. században.	Steindl I.: Országház; Feszl F.: Vigadó, Ybl M.: Operaház). Izsó M.: Táncoló paraszt; Fadrusz J.: Mátyás király-mlékmmű; Zala Gy.: Millenniumi emlékmű). Székely B.: Egri nők; Munkácsy M.: Ásító inas; Rőzsehordó; Paál L.: Nyárfák; Szinyei Merse Pál: Majális).
Múzeumok. Művészeti gyűjtemények.	Tájékozódás lakóhelyünk és hazánk legfontosabb képzőművé- szeti kiállítóhelyeiről. Kiállításlátogatás Könyvtár és más médiumok használata az önálló alkotómun- kában. Saját kiállítás rendezése.

Tudásszint a 7. évfolyam végén

A tanuló ismeri az emberi test alapvető nagy arányait, jellemző formáit. Képes a birtokában lévő vi-
zuális jelrendszerrel megfogalmazni az emberi arc sajátosságait. A karakteres vonásokat formaredukció-
val hangsúlyozza, szemlélteti. Bővülő technikai eszköztára révén adott feladatot komplex módon képes
megoldani. A vegyes technikák alkalmazásával tovább fejlődik, finomodik kezűgyessége. Differenciáló-
dik manipulációs képessége, mellyel újfajta minőségek megismerésére válik képessé. Az összetettebb
formák plasztikai modellezésével, a szabásrajzok elkészítésével továbbfejlődik a gyermek tér és formaér-
zéke. Az önálló tervezési és kivitelezési munkák hatására fokozatosan alakul ki az esztétikai ítélet képes-
sége. Fejlettebb ritmus- és arányérzéke segítségével könnyebben elkülönít lényeges és kevésbé fontos in-
formációkat egymástól. Képessé válik egyszerűbb rekonstrukciós feladatok megoldására a tanult ábrázo-
lási rendszerekben (vetületi és axonometrikus). Újabb és bonyolultabb színrendszereket ismer meg. Segít-
ségükkel még több színárnyalatot képes előállítani, érzékletesebbé válik festői nyelvezete is. A változatos
felületkezelést elősegíti az ecsetkezelés tudatos megválasztása. Hazánk jelentős múzeumainak megisme-
résével nyitottabbá, sokoldalúbbá válik a gyermek. Ismeri Magyarország legfontosabb építészeti és kép-
zőművészeti kincseit.

8. évfolyam

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Fejezetek	Az egyes fejezetek óraszám
I. Vizuális problémafelvetés	5
II. Természetszemlélet	12
III. Alkotómunka, kifejezés	12
IV. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	8

Belépő tevékenységformák

- Önálló síkbeli és térbeli kompozíciók létrehozása.
- A saját vizuális jelrendszer kiteljesedése, tudatos alkalmazása a kifejezésben.
- Bonyolultabb jelenségek térbeli és színbeli vizsgálata, átírása.
- Az idő vizualizálása.
- Tudományos közlésmódok, médiumok képi nyelvezetének megértése.

- A külső és belső tér összefüggése az építészetben.
- Ember és környezetének kapcsolatrendszere.
- Környezettudatos magatartás kialakítása.
- A tanult korok művészeti alkotásainak ismerete és elemzése.

1. Vizuális problémafelvetés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Álló és mozgókép.	A filmkészítés technológiája. A látványtervezés. Foto, videó, számítógép lehetőségei. (megfigyelőképesség, vizuális memória)
A külső tér.	Összetett térformák elemzése. Két iránypontos perspektíva. Rekonstrukciók. (térlátás)
A szíkontrasztok.	A szíkontrasztok fajtái: színezetkontraszt, hőkontraszt, komplementer, szimultán, Mennyiségi, minőségi, sötét-világos kontrasztok. (érzékelési-észlelési fogékonyság)

Követelmények:

- Ismerje a filmkészítés alapelvét.
- Az állókép, mozgókép, a némafilm, rövidfilm fogalmak ismerete.
- Vizuális látványtervezési feladatok (pl. díszlettervezés) megoldása.
- Utcarészlet, házsor látványszerű rajzai a nézőpontunknak megfelelően.
- Grafikai és fotóművészeti alkotások elemzése a látványrendezés szempontjából.
- Ismerje a szíkontrasztok fajtáit, és tudjon rájuk egy-egy példát mondani.

2. Természetszemlélet

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Életmód és élettér összefüggései.	A téralakítás, az építészeti stílus és az életmód. Az épület és a környezet kapcsolata. Építészet és környezetvédelem kapcsolata. Környezetünk építészeti értékei. (érzékelési-észlelési fogékonyság, vizuális memória)
Ábrakészítés, modellezés.	Szöveges leírás és magyarázórajz készítése adott tárgyról. Kicsinyítés, nagyítás az arányok figyelembevételével. Térbeli modellezések, tömegviszonylatok. (manipulációs képesség, tér-és formaérzék)
A mozgás és az idő.	A mozgás ábrázolása a grafika, festészet eszközeivel. Az állandóság és a múlandóság megjelenése. Pillanatfelvételek értelmezése. Számítógépes virtuális tér. (megfigyelőképesség, vizuális intelligencia, kreativitás)

Követelmények:

- Épületek térképzésének formai elemzése adott szempontok alapján.
- Dokumentáció összeállítása közvetlen környezetünk művészeti értékeiről (gyűjtőmunka).
- Ábrakészítés, magyarázórajzok adott épület vagy szobor megjelenéséről.
- Környezetünk objektumainak arányos kicsinyítése, nagyítása.
- Egyszerűbb mozgások, mozdulatsor képi ábrázolása alapvető grafikai elemekkel.
- A számítógépes térábrázolás és az érzékszerveinkkel tapasztalt távlat közti különbségek.

3. Alkotómunka, kifejezés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Emberábrázolások.	Az önportré. Önportré rajzolása tükörből. Színes önportré festése. (megfigyelőképesség, színérzékenység, önismeret)
Technikák.	Fotomontázs és kollázstechnika. Eseménysor, történet feldolgozása képi nyelven. (redukció, asszociációs képesség, komponálás)
Az érzéki csalódás.	Az illúziókeltés képzőművészeti eszközei. Optikai trükkhatások tudatos alkalmazása. (érzékelési-észlelési fogékonyság, vizuális intelligencia)

Követelmények:

- Önportré látványszerű, monokróm rajza.
- Képes legyen önportrét festeni, néhány személyes tárggyal jellemezni saját magát
- Tudatos kompozíciók létrehozása fotomontázs és kollázstechnikával.
- Egy történetből képregény összeállítása fotók felhasználásával.
- Ismerje az érzéki csalódás fogalmát, és az op-art alapvető eszköztárát.
- Egyszerűbb optikai hatások alkalmazása vonalas eszközökkel.

4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az impresszionizmus.	Manet: Az erkély; Monet: A roueni székesegyház; Degas: A tánc csillaga, Renoir: Moulin de la Galette; A. Rodin: Gondolkodó.
A posztimpresszionisták.	Cézanne: A Saint Victoire hegy, Csendélet; Van Gogh: Napraforgók, Auvers-i templom, Önportré; Gauguin: Tahiti nők, T. Lautrec plakátjai.
A szecesszió.	Gaudi: Sagrada Familia, Lechner Ö.: Iparművészeti Múzeum; Klimt: A csók, Mucha plakátok.
A modern építészet.	Wright: Vízesésház; Gropius: a Bauhaus épülete Dessauban, Le Corbusier: Ronchamp-i kápolna, Marseille-lakóegység, Utzon: Sidney – Operaház.
A modern szobrászat.	Boccioni: Folytonossági formák a térben; Tatlin: A 3. internacionálé emlékműterve; Duchamp: Palackszárító; H. Moore: Fekvő alak.
A modern festészet.	Picasso: Guernica, Vasaló nő, Braque: Gitáros csendélet; Mondrian: Kompozíció, Chagall: Én és a falum; Dali: Égő zsiráf, Warhol: Elvis; Vasarely: Alakzat, Zebrák.
A 20. század magyarországi művészete.	Ferenczy K.: Márciusi est, Hollósy: Rákóczi induló Rippl-Rónay: Apám és Piacsek bácsi vörösbor mellett Csontváry: Magányos cédrus, Szőnyi I.: Zebegény, Este Egry J.: Visszhang, Barcsay: Dombos táj Kondor B.: Darázskirály Medgyessy F.: Anyaság, Pátzay: Kenyérseggő Schaár E.: Az utca Makovecz : Paks-Szentlélek templom

Tudásszint a 8. évfolyam végén

A tanuló jártas a formai, színbeli tanulmányok készítésében. A látványszerű és az absztrakt ábrázolást önállóan – saját intellektusának megfelelő szinten – képes megoldani. Ismeri a vizuális kommunikáció legfontosabb eszközeit. Érti a vizuális kommunikáció nyelvezetét. Képes önállóan kiválasztani a megfelelő technikát, eszközt adott feladat megoldásához. Térbeli és színbeli analízisre képes munkákra is képes a természeti formák vizsgálatakor. A szerkesztőeszközökkel képessé vált a pontos munkavégzésre. Képes geometrikus testek képeinek megszerkesztésére az elsajátított ábrázolási rendszerekben (vetületi ábrázolás, axonometria, perspektíva). A látványtávlatban szabályait tudatosan alkalmazza a természetesség ábrázolásában. A képzőművészeti alkotás munkafolyamatában képessé vált az elvont gondolkodásra. Esztétikai élményeit tudatosan képes feldolgozni, megérteni, értékelni, rangsorolni. Felismeri és óvja lakóhelye művészeti értékeit, környezettudatos magatartásra törekszik. Tisztában van az emberiség legszebb kultúrkincsének jelentőségével. Ismeri az egyetemes és a magyar építészet, szobrászat és festészet legjelentősebb alkotásait. Képes elemezni a tanult műveket adott szempontok alapján. Általános iskolai tanulmányainak végén a gyermek rendelkezik az esztétikai intelligencia és ítélet képességével.

Az értékelésről

Az elvégzett munka, a tanuló által nyújtott teljesítmény nagyon összetett eredmény. A tanulók teljesítménye több körülménytől függ: az óra milyenségétől, az adott tanítási anyagtól, a tanár magyarázatától stb. Két gyermek teljesítménye ugyanazon az órán is óriási különbségeket mutathat egymáshoz viszonyítva. Emellett gyakran tapasztaljuk, hogy ugyanaz a gyermek is nagy teljesítménybeli ingadozásokat produkál, látszólag megegyező feltételek és feladatok esetén is. Ráadásul a legtöbb gyermek más-más szintű vizuális intelligenciával bír. Ami az egyik tanulótól szép teljesítmény, az lehet, hogy egy tehetségesebbtől kevés lenne ugyanazon feladatnál.

Ezért úgy célszerű mérnünk, hogy *önmagához képest és társaihoz is viszonyítsuk* a tanuló munkáját. Önmagához képest vessük össze korábbi munkáival a mostani teljesítményét. Egymáshoz képest bevált módszer az óra végi *közös szóbeli értékelés*. Ilyenkor kirakunk néhány rajzot a táblára, és demokratikus légkörben megvitatjuk melyik tetszik, és miért. Fontos, hogy ők válasszanak ki egy-egy alkotást, és megindokolják, hogy miért tetszik, vagy nem tetszik adott munka. Abban az esetben, ha nehezebb különbséget tenni a munkák közt segíthetünk az értékeléskor egy-egy szempont kiemelésével, pl.: „Melyik képen sikerült legélethűbben megrajzolni a tárgyakat?” Megkérhetjük őket, állítsák „erőssorrendbe” a táblán lévő munkákat. A közös szóbeli értékelés közösségfejlesztő értéke is jelentős. Egy idő után, az osztály már követeli óra végén az értékelést, mert igénylik egymás véleményét, „tükrét”, sőt dicsőségnek tartják, ha munkájuk kikerül a táblára. Remek motivációs eszköz! Persze vigyáznunk kell arra is, hogy ne a személyeskedés vezesse a kritikusokat.

Természetesen jegyeket is adnunk kell a munkákra. Alapvetően ilyenkor (is) kétféle teljesítményt értékelünk:

- manuális
- intellektuális.

A manuális alatt a „kétkezi” alkotómunkát értjük. Az intellektuális pedig a megismerést kísérő verbálisan megfogalmazott tudást, munkát jelenti. Mindkettő nagyon fontos eleme a teljesítménynek, tehát értékelésnél szem előtt tartandó! A manuális teljesítmény (=alkotómunka) esetében a manipulációs képességet, kitartást, érzékelési-észlelési fogékonyságot, az esztétikai ítéletképességet értékeljük. Az intellektuális teljesítmény értékelésekor elsősorban a kreativitást, ötletességet, eszközgazdagságot vizsgáljuk. Az érdemjegy a kétféle teljesítmény közös értékét fejezi ki. A gyakorlatban az érdemjegy mellé célszerű egy-két *rövid* mondatban *szöveges értékelést* is adnunk (pl a lap hátuljára). Így világosabban látja a gyermek, hogy miért kapta az érdemjegyet.

A művészettörténeti részeket ötletes feladatokkal célszerű közelebb hozni a tanulókhöz. Emellett fél-évkor vagy év vége előtt nyugodtan eszközölhetünk egy-egy írásbeli számonkérést (témazáró dolgozatot). A dolgozat a tantárgyunk jellegéből adódóan inkább változatos feladatokból, mintsem unalmas kérdésekből álljon (Kösd össze az alkotókat a művekkel! Rajzold be a hiányzó tagolóelemeket a vázlatrajzba! Melyik stílus jegyeit ismered fel az oszlopfőn? stb.). Egyébként is célszerű szorgalmi és gyűjtőmunkákkal is motiválni a gyermekeket. A „pluszmunkák” külön értékelésével több lehetőséget kapnak azok a tanulók, akik szerényebb manuális képességeket örököltek.

Mivel a teljesítmény rendkívül összetett produktum, nagyon körültekintően kell eljárunk az értékelésekor. Pedagógiai szempontból szerencsésebb a biztató jellegű, ösztönző értékelés. A gyakran megismétlődő túlságosan kritikus, elmarasztaló jellegű értékelés egy életre elveheti a gyermek kedvét a munkától. Inkább a pozitívumokat kell észrevennünk, hangsúlyoznunk a kiskamaszok alkotásaiban.